

List izhaja vsak petek

in velja za navadne naročnike s poštino vred in v Gorici domu poslan: za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 s., za četrt leta 80 sold. — Kdor sam po-nj pošilja, plača 2 g. 50 s. Za ude kat.-pol. društva je naročnina določena v društv. pravilih. Posamezni listi se prodajajo po 6 sold. pri knjigarju Sohar-ju na Travniku.

GLAS

Naročnina in dopisi

naj se blagovoljno pošiljajo opravniku ni sovredniku Matiji Kravanja-I v nunskih ulicah h. šte. 386. Vse pošiljatve naj se frankujejo. Rokopisi se ne vračajo. — Oznani se sprejemajo. Plača se za navadno vrstico, če se naznanilo samo enkrat natisne, 8 sold, če dvakrat, 12 s, če trikrat, 15 s.; za kolek vsakrat 30 s

Šola.

III.

Nasprotniki pozitivnih ver in seosebno katoliško-krščanske nameravajo doseči svoje namene po splošni, pa brezverski omiki. K temu potrebujejo šol in siljenja v šolo. Ker jim omikovanje ljudi po duhovnih v cerkvenem, verskem duhu ne diši in ne ugaja, mora priti šola v svetne roke, in, da se siljenje izvrši, treba mogočne državne oblasti, kateri gre tedaj šolstvo izročiti. — To razkazujemo in zraven smo v čl. II. tudi ob kratkem razložili, kako je prišlo do ločenja šole od cerkve ali do emancipacije šole; rekli smo, da gre nje začetka iskati v reformaciji, ktera je, kakor sploh mnogo cerkvenih pravic, tako tudi šolstvo izdala svetni oblasti. Pregledali smo stan šolskih reči v prvi dobi emancipacije pri protestantih, preglejmo ga še pri katoličanih (na Nemškem, kajti zibel modérne šole, kakor se dandanašnji ustanavlja in ureja po svetu, je Nemčija).

Kat. cerkev ni zanemarjala šole v onih zmedenih časih; vstavljala se je, kolikor je mogla, pačenju šole in sploh nevarnemu časa namerjanju. Prizadevali so si šolo v kat. duhu vzdržati Benediktinariji, (od 1648. naprej) Piaristi in (blizo od tiste dobe naprej) seosebno Jezuiti. Še protestanti so se veliko od njih učili in, kdor ni strastno pristransk, mora omenjenih redov zasluge priznati.

Da se je pa vkljub temu od sto - do stoletja po reformaciji modérna šola bolj in bolj razvijala in utrjevala, temu se ne moremo čuditi zlasti v onih deželah ne, v katerih so vladali protestantovski vladarji. Ali tudi katoličane je potegnila časov sila za sabo: tudi njih šole so začele dobivati tisti obraz in značaj, ki ga kažejo dandanes; — postale so naprave ne le stoječe po večem pod svetno oblastjo, tem več modroslovskim in materialnim nameram tedanje dobe služeče. Tudi v katoliških državah zunaj Nemčije, n. pr. v Avstriji in Franciji, se je začelo šolstvo po nemškem zgledu razvijati, posebno v tem oziru, da si je državna oblast čedalje bolj voditeljstvo šolstva svojila.

Akoravno pa je bilo ločenje šole od cerkve že v prvem stoletju po reformaciji dejansko izvršeno in je stal duhovščini nasproti svetni učiteljski stan ter je že šolstvo več del vodila državna oblast, ne smemo si vendar misliti emancipacije že v prvi dobi take, kakoršne laži-modroslovci želé, t. j. brezverske. Šola je bila marveč sploh še zmiraj verska, čeravno se je verska, pobožna odgoja zanemarjala in za malo važno in podredno reč imela, in verska je šola do naj novjših časov ostala. Še le našemu času je pridržana žalostna naloga, emancipacijo tako daleč gnati, da se hoče vse pozitivno verstvo iz šole izgnati. To je dosledek modérne brezverske države, ktero imajo večkrat omenjeni lažimodroslovci tudi za enega svojih vzorov.

Dokler je država verska, recimo krščanska, dokler se svetna oblast krščanskih načel drži, dokler vse postave in seosebno šolske duh krščanski preveja, — ostane šola tudi pod svetno oblastjo in svetnim učiteljem izročena še lahko krščanska. Ali prav to je, čemur se mnogobarvno svobodnjaštvo vstavlja. Ono hoče šolo brezversko. In, kar se siljenja v šolo tiče, utegne, ako ni (siljenje) prenapeto in trinožko, ampak zmerno, celó blagonosno biti, dokler ste

cerkev in državna oblast prijatlici, dokler se v principu Jezus Kr. za edini pravi temelj omike spoznava, ali, kakor hitro se začne država ravnati po načelih cerkvi in veri nasprotnih, in da imajo ta načela — kakor drugače biti ne more — svoj upliv na šolstvo, gorje državljanom, gorje otrokom! — siljenje v šolo postane naj hujša krivica, ki jo država more storiti starišem, družini, ktera ima naravno pravico do otrok in njih odgoje in ktere pravice ne sme državna oblast nikdar in nikomur kratiti, kajti njena dolžnost je, državljanom naravne, prirojene jim pravice varovati. Sicer pa siljenje v šolo ni tako staro, kakor ločenje šole od cerkve; zgodovina siljenja v šolo šteje le kakih sto let in izvira iz dobe državnega absolutizma. Memogredé naj še tudi omenimo, da do naših dni ne nahajamo siljenja v šolo v nobeni drugi državi, razen na Nemškem in v Švajci; zdaj se nahaja to načelo tudi v naših novih avstrijskih in italijanskih šolskih postavah.

Naj večja nevarnost, ki preti prihodnjim rodovom, ni torej niti splošnost šolsk. poduka sama na sebi, niti to, da so šole pod svetno oblastjo in svetnimi učitelji, in tudi ne pametno, zmerno siljenje v šolo, ampak to, da se namerava vzeti ljudsko-šolski omiki jedro, dušo, — namreč, *verski, verskonravski značaj*. Nekonfessionalnost, če se kdaj izvrši, bode našim mlajšim poguba.

Kar zadeva zunanjo uravnavo šolstva: uravnavo voditeljstva, nadzorstva, šolskih oblastnij itd., ne bi se cerkev toliko vpirala zoper preuredbe, da le bi imela *poročstvo*, da jej bo mogoče ne samo verouk primerno in zdatno oskrbovati, temuč da vse nameravanje vsega šolskega učenja ne bode verskim njenim načelom nasprotno. Tako vidimo, da je imela katol. cerkev na Pruskem mir z državo, dokler je bila šola resnično konfessionalna in je duhovščina v resnici upljivovala na nadzorstvo, akoravno je bila šola prav za prav državna. V vsakem drugem primerljaji je in bode cerkev vselej protestovala.

Dopisi.

Iz Čezsoče na Bovškem, 23. septembra. Dobra šola mora glavo bistriti in srce za dobro ogrevati; to mora biti vsake šole prvi in sveti namen. To spoznavamo mi sosede v Čezsoči in vemo, da dobro je, znati pisati in brati, pa stokrat bolje, pošteno ravnati. Za tega voljo smo se trudili, da bi si šolo napravili in za njo moža dobili, ki bi njezna otroška srca k pobožnemu in pametnemu vedenju napeljeval. Zarobljeni, napuhjeni, svojeglavni otroci so huda šiba starišem, soseski in državi.

Ko nam je l. 1870 nemila smrt dobrega dušnega pastirja pobrala, obrnili smo se do prevzv. knezo-nadškofa, da bi nam poslali č. g. L. V., katerega smo poznali kot moža, ki ima srce za cerkev in šolo. Bili smo tudi uslišani. Da se nismo v naših nadah prevarili, pokazalo se je 19. septembra, t. l., ko smo v šoli slovesno konecletno preskušnjo imeli. Povabljeni so bili občespoštovani in blagi gospod glavar, vit. A. Winkler, c. k. namestništveni svetovalec, katerega prihod je veselo streljanje naznanjalo. Ob 8. zjutraj smo imeli napred sv. mašo z zahvalno pesmijo, pri kateri je bilo lepo in pobožno

vedenje našega gospod glavarja marsikateremu v spodbujajo. Po dokončani službi božji smo se podali k preskušnji v šolo, lepo prostorno sobano, okinčano s slovenskimi barvami. Nazoče je bilo krajno šolsko svetovalstvo, g. župan in mnogo odličnih sosedov. Otroci, izpraševani napred iz kršanskega nauka, potem iz vseh drugih predmetov, oni drugega in tretjega razreda tudi iz zemljepisja, so odgovarjali gladko in določno; veselje je bilo, poslušati jih, in ni nam bilo dolg čas, čeravno je preskušnja trajala od 9—1 u. popoldne. H koncu sta bila še dva govora. Prvega je imel učenec II. razreda (And. Krobat), v katerem se je zahvalil okrajnemu glavarju, da se je potrudil tako daleč k preskušnji, in za njegovo skrb za šolsko mladino; drugi govor je pa imela učenka III. razreda (Marija Vulčeva), v katerem je izrazila veselje k sklenitvi šolskega leta in se zahvaljevala svitlemu cesarju, glavarju, krajnemu šolskemu svetovalstvu, učeniku, starišem in vsem, ki se trudijo in skrbijo za šolsko mladino. Otrokom, ki so izvrstno napredovali, so se delila tudi darila; g. glavar sam jih je delil, in potem je v kratkem ogovoru pohvalil otroke, da so pridni in lepega vedenja, č. g. vikarja, ki je tako vesel in srečen vspeh pri šolski mladini dosegel, da se z denarji in blagom povrniti ne dá; slednjič je spodbujal še stariše in krajno šolsko svetovalstvo, naj jim bo vselej mar za dobro odrejo otrok. Sklenila se je vsa slavnost s cesarsko pesmijo. Srčna hvala našemu g. vikarju, da nam je tako vesel dan napravil, pa tudi g. glavarju, da nas je blagovolil počastiti in s tim slovesnost povikšati.

Iz Brd, 24. sept. Nekdo popisuje v „Soči“ (štev. 37. t.l.) tukajšno od njega tako imenovano *Kviščensko županijo*, v kateri več reči neresnično graja. Ta županija, zdaj *Št. Martin-ska* imenovana, je že večkrat pohvaljena bila, od kar ima hvale vrednega in obče spoštovanega župana *Jožefa Mužiča* iz *Št. Mertin-a*, kateri je zarad spoštenosti, pravičnosti in umnosti že dvakrat zaporedoma enoglasno izvoljen bil, in ravno tako poštenega in za uradovanje županijsko na vse strani zmožnega tajnika *Karola Kumar-ja* iz *Kviškega*. — Pa je tudi resnično hvale vredna toliko, kar zadene nje redno in umno uradovanje, v kateremkoli tukaj navadnem jeziku, bodi si v slovenskem, italijanskem ali v nemškem, kakor je potreba, pa večidel v slovenskem *); kolikor, kar zadene njeno poštenost in pravičnost. Ravno zarad te je ona letne račune za vsako sosesko posebe zložila, kar ji je veliko dela naklonilo, da ne bi ena soseska za drugo plačevala, ampak vsaka za-se; kakor ima svoje dohodke, naj ima tudi svoje stroške, kar je pravično in vsem dopadljivo; zatoraj so tudi njeni računi vsako leto lepo potrjeni in rešeni. Da bi bili zmerom tako bili! — Pisavec se pa nad tem spotikuje, in imenuje to malodušno in ne postavno. — Mar bi rad videl, da naj plača, kdor ima? — A to bi bilo komunizem ali centralizem, in ne pravičnost.

Kar pa *ceste* zadene, ima sicer pisavec prav, da se pritožuje, saj se vsi, kateri jih rabijo, pritožujejo, pa ne toliko čez tiste, ktere spadajo v skrb županstva (občinske), temveč čez tiste, za ktere ima cestni odbor skrbeti, saj poteguje davke za nje, in tudi nekatere popravlja, pa tako, da je gorje živini in ljudem; zatoraj se jih ogibljejo in rajši po daljnih, od županstva oskrbovanih vozijo; nekatere pa tako zanemarja, da se skoraj ne morejo več rabiti, kakor da bi ne bile skladavne in cestnemu odboru v nobeni skrbi, kakor na p. cesti iz *Gonjač* čez *Verhovlje*, če se je ravno tukajšnje županstvo že večkrat pritožilo.

Dalje graja pisavec tudi tukajšnje ljudstvo sploh, kot nezavedno. — Ali tudi to je grda laž, ker tukajšni večji posestniki so več ali manj skoraj vsi izšolani; in tudi manjši znajo večidel brati in tudi kaj pisati, ne le v slovenskem, temveč tudi tukaj zelo potrebnem italijanskem, in celo nekteri tudi v nemškem jeziku; zatoraj kaj radi berejo bukve družbe

sv. Mohora, katerih lepo število sem prihaja; celo kakšen časopis se tu in pa tem najde, postavim „Glas“, „Danica“, „Soča“, itd. — Pa tudi njega umno obdelovanje žlahtne tukajšnje vinske trtice in okusnega sadja, ki mu daleč po svetu čast dela, in veliko lepega denarca prinaša, kaže očitno njega zavednost in razumnost. — Se ve, da takšne zavednosti, hvala Bogu, kakoršna se dan danes, žalibog! usiluje, tukajšno ljudstvo sploh še nima; zato se morda pisavec pritožuje, da tukaj ni nobene redne šole. Gotovo misli novodobne, ker drugače je znano, da tukaj si je že od nekdaj ljudstvo priskrbelo potrebnih šol po večih soseskah, kakor v *Biljani*, *Kviškem*, *Št. Martin-u*, *Št. Frjanu* itd. in ni čakalo nove šolske čre in nje omike, ktera pa več slabega, kot dobrega obeta. (Beri „Vaterland“ št. 252 t.l.) Takih šol, kakor so po mestih ino trgih, tukaj, se ve, da ni, pa jih tudi ni mogoče imeti, ker si tukajšno ljudstvo sploh mora s trdim delom doma, ali s kupčijo s sadjem po svetu kruh služiti; zatoraj komaj, da mu otroci eno malo odrastejo, potrebujejo jih domá, da jim ali druge manjše otroke varujejo, ali živino pasejo ali druga majhna dela opravljajo, med tem ko se njih stariši s težkimi deli trudijo ali v vinogradih ali drugod. Dela tukaj ne manjka, ne po leti, ne po zimi; zatoraj ne morejo otrok v popolnoma redne šole pošiljati, kakor se je že pokazalo v *Št. Martin-u*, kamor sta že 2 svetna učitelja za redno šolo bila poslana, pa zastonj; zatoraj sta morala oba kopita pobrati in si drugod kruha iskati.

Pa tudi treba ni takih šol tukaj, ker so mesta blizo kakor *Gorica*, *Karmin* itd. kamor posestniki že tako morajo svoje otroke v šolo pošiljati, da se razne jezike naučijo, kateri so tukaj na meji in za kupčijo zelo potrebni.

Tudi očita pisavec tukajšnjemu ljudstvu, da je revno in da ima dolgove, kar je sicer res, posebno, kar je nekaj let sem, ker so slabe letine, kakor tudi letos kaže, ker je zarad spomladanskega slabega vremena že tako malo grozdja bilo, potem pa še toča večkrat v nekterih krajih, in še pretekli teden, ko se je upalo, da je več letos ne bo, prišla je skoraj čez vsa Brda, ter tu in tam precej škode storila. — Zdaj se pa temu revnemu in že zadolženemu ljudstvu še zmirom več davki nakladajo, sosebno tudi za šolo, ker hočejo v vsaki nar manjši soseski šole napraviti, in kakor da bi le iz njih vsa sreča imela izvirati. Prav je, da se skrbi za omiko ljudstva, ali prava naj bo ter naj se z manjšimi, ko je mogoče, stroški oskrbuje, kakor se to tukaj že večidel nahaja, ker duhovni, ali od ljudstva naprošeni, ali po njih službi dolžni, že od nekdaj šole imajo in otročiče za njih potrebo podučujejo, in tako se ubogo ljudstvo obvaruje prevelikih stroškov, pod kterimi že tako zdihuje! — Kaj pa še bo? — Le, kdor vedno med ljudstvom živi, pozna njega resnične potrebe. — Papir je potrpežljiv, lahko se na-njem načrti delajo, kakoršni se hočejo; ali v idejanju vserod enako jih izpeljati, ni koristno, da ne rečem nemogoče. *)

V Št. Frjanu, dne 25. sept. „Glas“ je že nekaj spregovoril o cerkvenem petju, ter upam, da ne bode tudi v prihodnje o tem molčal; tudi sem prepričan, da bi marsikomu ustregel s tim, da bi redno na kritično rešeto deval zaporedoma vse organiste i cerkvene pevce naše nadškofije, ter hvalil, kar je hvale vrednega i grajal, kar grajo zasluži. Mnogim, ki bi v takih dopisih zaslužno grajo dobili, bi, se ve da, ovakvi javni glasovi ne bili po godu; pa nič ne de!, tega se „Glas“ ne sme plašiti, če hoče energično verske i ljudske pravice zastopati. Strahotepnost, sosebno denašnje dni, nima mnoge veljave. Tim manj se pa ta slabost časopisu pristuje. Naj se mi toraj že danes tukaj dovoli nekoliko prostora, sicer ne za grajo, marveč za hvalo, ktero bi rad očitno izrekel našim pevcem, koji tukajšnje cerkvene slovesnosti z ubranim petjem jako povekšujejo. Mislim, da malo vesi je v

*) Naše mnenje je, da pišite vse po slovenski, razen, ko bi šlo ktero pismo v daljne neslovenske kraje. Sosebno pa raznim domačim gosposkam treba vselej po slovenski pisati. Ur.

*) Gledé šolskih zadev nismo v vseh ozirih dopisnikovih misel; sicer pa bo naše stališče razvidno iz vodnih člankov o šolstvu. Ur.

tem obziru srečnejih od naše, kajti, če prideš ob visocih praznicah v cerkev, sam sebi ne bodeš verjel, da nisi v kakem mestu, ker prav prijetno ti bodo na ušesa donele še celó take skladbe, kojih se še mestni pevci, trdom učijo. Tako so naši pevci svojo izurjenost v cerkvenem petju pokazali še posebno v nedeljo Imena Marije o priliki, ko je tukaj novoposvečeni g. Anton Trpin novo mašo imel. Naj tukaj tudi omenim, da se je ob rečeni slovesnosti tolika množina ljudstva zbrala, da jo najstari ljudje tolike ne pomnijo: ne samo cerkev je bila natlačena, marveč tudi ves obširni prostor pred cerkvijo bil je tako prenapolnjen, da bi se vsak ljudski tabor s toliko množino lahko ponašal. Zares lep dokaz, da naše ljudstvo še vedno po vrednosti ceni svoje duhovne kot svoje najboljše prijatelje i največe dobrotnike. Pa saj tudi ni nobene prilike tako pripravne, spoštovanje do duhovščine množiti kakor ravno *slovesne nove maše*, katerih bi se ravno iz tega vzroka večkrat želelo. Pri lepi pridigi, v kateri nam je g. Marinič, cerovski vikar, obširno, pa prav k srcu govoril o imenitnosti duhovskega stanu i o ostudni nehvaležnosti duhovskih sovražnikov, je verno ljudstvo ihtech in se solzami v očeh jasno pričalo, da nikakor noče hoditi po oni sveti cerkvi sovražni poti, na katero bi je radi lažiliberanci napeljali. Bil je toraj za nas ta dan zares dan Gospodov, dan veselja. Hvala toraj gospod novomašniku, da nas je počastil se svojo prvo sv. daritvijo; hvala pa tudi tukajšnjemu gosp. vikarju, čigar dobrosrčnost je ravno povod bila, da se je nova maša v naši cerkvi obhajala. Vsem bo lepa slovesnost še dolgo v veselem in hvaležnem spominu ostala.

Opazka uredništva. Iz srca nam gledé petja in kritike govorite; radi bomo sprejemali dotične dopise in sestavke (uredništvo samo ne more povsod biti in vsega vedeti), samo da smemo se zanašati, da, kdor kaj graja ali hvali, kot *izvedenec* po pravici hvali ali graja. Kajti godi se večkrat, da oni, ki bi imeli dolžnost, slabo, necerkveno petje grajati, so sami va-nje zaljubljeni. Le kaka iz izvedencev, ki *pravo cerkveno* petje poznajo, sestavljena komisija bi zamogla natančno izvršiti hvale vredno nalogo, ktero nam priporočate. Sploh pa že tudi lahko sodi vsak, ki ima dober sluh in okus; in še lože, nadejamo se, bo sodil, potem ko bo „Glas“ v kratkem povedal, kakšno mora biti cerkveno petje. Za zdaj le to: *Ljudsko občno petje čez vse*; to uredujte in onikujte; — *umetno* petje naj bode le *izjema*. Gorjé orglavcem, kateri zarad svojih, Bog zna kako posvetnih četverospievov ljudsko petje in ž njim pobožnost izpodrivajo; še večje gorje pa duhovnom, ki k takemu počenjanju molčijo. Veliko se je že pokvarilo; zadnji čas je, da se začnemo nespodobnemu in necerkvenemu petju vstavljati.

Iz Volč, 30. sept. Včeraj, v god sv. Mihela, smo imeli Tominci procesijo za sv. Očeta k romarski cerkvi M. D. na Mengorah, katera se ti, potujočemu iz Gorice v Tomin in prišedšemu po koroški cesti iz podselske soteske do opekarnice, kjer se skladovna cesta loči k sv. Luciji, s prijaznega holmea ljubeznjivo nasproti smehlja. Vreme je bilo ugodno, in, akoprem je „Glas“, ki je škof. dovolitev procesije naznanil, mnogim duhovnom še le po prednji nedelji došel, se je vendar 19 duhovnov in kakih 10.000 ljudi udeležilo. Prvi so bili Kobaridci in ž njimi združeni Trnovci, Dreženčani, Livčani in Staroseljani se svojimi duhovniki in mnogimi drugimi Kotarji. Tako ginljivo milo so skoz Volče péli, da so sploh ljudem solze v očeh igrale. Za njimi so prišli Libušanci se svojim gospod vikarjem, za temi Volčanci se svojo duhovščino in veliko množico slovenskih Benečanov in ročinjskih hribovcev. Od sv. Lucije in iz Podmevec, naz Idrje, iz Roč in Dolenje Tribuše, kakor tudi iz Loma (kanalske dekanije) so dušni pastirji ogromno množico svojih ovčic, katerim so se tudi druge, ki niso imele pastirja, pridružile, se seboj pripeljali, tako da je ta procesija s tominsko sklepno, katero so prečastiti gosp. dekan, Jakop Dolijak, vodili, in je od Soče do Volč vso cesto zagrnila, celo uro rabila, da so se vsi izvrstili. Da bi jih bilo več prišlo, bi

jih mali prostor ne bil držal, še tako so bile lipe pred cerkvijo kakor vrabcev polne mladenčev, da so lože kratko in slavnosti primerno pridigo poslušali, katero so volčanski gosp. župnik z nalašč v to napravljenega odra pred cerkvijo pod milim nebom govorili. Prednje dni se je ljudstvo v sv. sakramentih očiščevalo; molilo se je veliko z gorečnostjo, ki je Slovencem lastna; gosp. dekan so veliko mašo služili, pri kateri je vse ljudstvo vse slovenski pelo. *) Nobenega, ni najmanjšega nereda in nikake nesreče nij obžalovati. — Bog usliši našo molitev!

Ogled.

Avstrija. Človek bi se moral siliti, ko bi hotel obširen pa sočen ogled pisati — taka suša je na politiskem polji.

Znani tiroljski poslanec Greuter je pisal v „Vaterland“ pismo, v katerem se v imenu svojih katoliških Tiroljcev pritožuje, da česki federalistični časniki, in sicer tudi staročeski, cerkvi neprijazne reči prinašajo, kakor ustavaški dunajski listi. S tem — pravi — rušijo združbo s katoliškimi (neslovanskimi) federalisti. „Vat.“ mu pritruje, vendar pa česke liste tudi izgovarja, češ, da tako hudi in zagrizeni, kakor nemški, vendar niso. Bati se je, da se katol. opozicija od narodno-državnopravne loči.

V *Pešti* je naše delegacije odsek iz proračuna za armado in pomorstvo kakih 10 milij. zbrisal; v občni seji pa težko to obvelja, tem manj, ker se ogerske delegacije odsek vladinim poviškom sploh ne vstavlja. Naši liberalci se boje pušk in sabelj, kakor škrate, ker v senci bajonetov njihova svoboda ne cvete. — Do 15. t. m. — ako ne pride kak zadržek vmes — bote delegaciji se svojimi obravnava-mi pri kraji. Potem se pričnejo *deželni zbori* po slovanskonomških deželah cislajtanskih.

Ogerskega zbora spodnja zbornica razpravlja adresu (to je, odgovor na cesarjev prestolni govor od 4. sept.)

Zunanje države. Pruska vlada je šla že sopet en korak naprej v preganjanji katoličanstva. Škofu *ermelandskemu*, *Kremenc-u* (v Frauenburgu, v provinciji Prusiji), ki je že dalj časa z vlado v razporu zato, ker je dva duh. profesorja izobčil, so ustavili zdaj še plačo, in to za to, ker državni oblasti nasproti pogumno in stanovitno trdi cerkvene pravice.

Svajcarski škofje so proti sklepom vladinim zastran škofa genevskega Mermillod-a protestovali in škofu svoje sočutje razodeli. Gašp. Mermillod je prav za prav *fajmošter* v Genevi in ob enem že 7 let *generalni vikar* (namestnik) lausanskega škofa in *pomočni škof* (z naslovom hebronski) za genevski okraj. In vsa duhovska opravila, ki jih opravlja kot tak, prepoveduje mu — *svetni* genevski državni svet! V mestu Genevi je 47 tisuč katoličanov. Pij VII. je l. 1819 kanton genevski združil se škofijo lausansko; zdaj je Pij IX. duh. oskrbovanje genevsk. kantona drugače uredil, izročil ga je namreč Mermillod-u.

Domače novice.

(*Mestno starešinstvo goriško*) je imelo 30. sept. vendar enkrat spet sejo; udeležilo se je 19 starešin; predsedoval je l. adjunkt, dr. Maurovič. Šlo je zlasti za to, kaj bi bilo storiti glede na ministerski odlok v zadevi znanega rekurza zarad volitev III. vol. skupšč. V omenjeni seji se je razcepilo starešinstvo v 2 stranki, katerih eni je načelnik dr. Pajer, drugi dr. Deperis. Povedali smo že uni krat, da zahteva min. odpis, da naj starešinstvo, ki je volitvi ovrglo, dokaže, da so razlogi, zavoljo katerih ju je ovrglo, resnični. Ta odlok tedaj ni bistven (meritoren), ampak od-

*) Tako je prav. Ur.

loživen. Dr. Pajer je nasvetoval, naj bi starešinstvo vzelo rekurz nazaj in volitvi potrdilo, da bo moglo dopolnjeno starešinstvo župana voliti. Dr. Daperis pa je nasvetoval, naj se ministerstvo prisili, da reši rekurz stvarno in dokončno. Poslednji nasvet je sprejet z 10 proti 9 glasovom. Menijo, da se misli ta stvar tako daleč gnati, da pride pred državno sodnijo. — Nasvetoval je tudi nekdo iz večine, da naj starešinstvo tako, kakor je, prihodnji teden voli župana, ali sklenilo se ni o tem nič, ker je manjšina med hrupnim demonstriranjem večini vdanih poslušalcev dvorano zapustila. Tako stojé zdaj reči še slabše, ko pred. Radovedni smo, kako ministerstvo ta goriški voz razvozlja.

(G. Fr. Haberlandt-a), ravnatelja gorišk. sviloprejskega poskuševališča, je Nj. vel. imenovalo profesorja za uk občnega rastlinsajenja na novoustanovljenem vseučilišči za poljedelstvo na Dunaji.

(Na c. k. gimnaziji v Gorici) je razpisano eno mesto za klasično jezikoslovje do 25. okt. t. l.

(Na viši realni goriški) je razpisana profesorska služba za prostoročno risanje in lepopisje do 25. t. m.

(Izsrečkanje obligacij) zemljiščno-odveznega zaloga goriškega naznanjenih za izplačanje bode zadnji dan tekočega meseca pri deželnem odboru goriškem.

(Z morilcem rajnc. pl. g. Stabile-na, J. Černic-em) je bila končna sodnijska obravnava od 30. sept. do 2. okt. t. l. Predsedoval je 4 sodnikom (ki so: gg. svetovalci Brusič, Gironcoli, Repič in Zenkovič) g. predsednik, pl. Visini, sam. Tožil je državni pravdnik, g. Poljak, zagovornik je bil advokat dr. Tonkli, ki sta oba po slovenski govorila. Predsednikova in drugih vprašanja in izpovedbe je pa tolmačil g. adj. Budal. Zatoženec je s prijaznim glasom, spodobno in mirno odgovarjal, pa, razen djanja, ki je trdil, da ga je doprinesel, ko ni vedel, kaj dela, tajil je vse, kar bi bilo dokazalo, da je namen imel, St.-na umoriti. Ni hotel spoznati ni noža (ki je navaden domač nož za kruh), s katerim je rajncega zbadal, ni palice njegove. Vse, karkoli se je med obravnavo reklo in storilo, da bi se bil omečil, ni imelo družega vspeha, nego ta, da je večkrat mrzlo rekel: „Žal mi je, da je St. mrtev; ko bi jez mogel, bi ga obudil“ in pa, da je sodnike in cesarja milosti prosil. — Vzrok umora 10. jun. t. l. je — kakor se naši bralci gotovo še spominjajo — bil ta, da je bil dal rajnki St. Černic-u, kmetu (kolonu) svojemu, slovo zaradi dolga, ki ga je bil Č. po očetu podedoval (oče mu je bil umrl, ko je imel on 12—13 let) in ker je Č. zemljišče slabo obdelaval. Na račun dolga je bil dal St. tudi neko (popred občinsko) zemljišče, Č.-cevo lastnino(?), po dražbi prodati in jo je za-se dostal. Slednjič, tisti dan, ko je Č. svoje grozopolno dejanje doprinesel, je bil dal St. na omenjeni Č.-cevi njivi (ne še zreli) krompir za na Dunaj pobrati, kar je bilo prav za prav povod groznemu umoru. Č. se je že od davna pravdal z gospodom; od več strani se mu je marsikaj nepravlega svetovalo, da je neomikani mož znabiti res mislil, da se mu krivica godi. Kar se tiče njegovega poprejšnjega življenja in mravnega obnašanja, govoré vsa spričevala proti njemu. Sosedje njegovi v Rupih (dobro uro od Gorice proti jugu) so ga imeli za slabega in nevarnega človeka in so se ga bali. St. sam se ga je že davno bal; zato je hodil oborožen v Rupo; ali da ga o belem poldnevu v Gorici na Travniku napade, kakor je 10. jun. t. l. storil, tega se St. ni zanesel. — Hudodelnik Č. je obsojen k smrti na vislicah; zaznamljeno je namreč hudodelstvo kot premišljen zavraten umor. Bržkone pa ga sodnija priporoči za pomiloščenje v tem zmislu, da se mu smrtna kazen spremeni v časno in to zaradi polajševavnih okoliščin.

(Prevzv. naš kn.-nadškof) so bili včeraj v Trstu; šli so vizito povrniti g. namestniku.

(Duhovske premembe) G. Matevž Melinec, vikar v Ložéh, gré zatrdno, gosp. koop. tominski, Karol Pencin, pa začasno v pokoj.

(Norišnica pri milosrčnih bratih v Gorici). Poroča se nam, da se je tukaj zadnji čas število blaznih zeló pomnožilo, da je v omenjeni bolnišnici oddelek za zmotjene prenapolnjen; 5 jih vodstvo še sprejeti ni moglo zaradi pomanjkanja prostora. — Da bi se vendar uresničil oni sklep deželnega zbora, po katerem bi se morala, če ne nova norišnica zidati, vsaj sedanji oddelek tukajšnje bolnišnice primerno razširiti, da bi se v prihodnje takim neprilicnostim v okom prišlo!

Razne vesti.

— „Sl. Matice“ občni zbor, 26. sept. je bil, kakor se dá iz slov. in nemških časnikov posneti, jako viharen in pohujšljiv; vzrok temu so bili nekteri „Narodovci“, kterih „Novice“ 5 vrst naštevajo. Da bi nasprotno jim stranko premagali, dali so zad-

nji trenutek blizo 200 novih družbenikov, veči del sè Stajarskega, vpisati; njih glasove so imeli za drugi dan že pripravljene v žepu. Ali nič jim ni pomagalo, zmogli so „Novičarji“, to je, po „Novicah“ priporočani kandidatje. Naj veči škandal so uganjali nekteri privrženci „Narodove“ stranke takrat (koniec seje), ko je šlo za skrutinovanje (številjenje) glasov, ker je bil predsednik po § 25. opr. reda odbor za skrutinovanje (5 udov) sam imenoval in ker se ni preštevanje koj pričelo, ampak se opravilo še le od popoldne 26.—29. sept. in to, vse v redu. Oddanih glasov je bilo 1494 Izvoljeni so: Dr. L. Vončina s 1441 glasovi, dr. Razlag 1160, Fr. Kosar 820, M. Herman 812, dr. Strbenec 801, dr. Tonkli 796, Iv. Tomšič 793, dr. Poklukar 788, Drag. Šavnik 787, Andr. Winkler 786, Fr. Sovan stareji 777. — Sram nas je, da se v „Vaterland“-u dopisnik iz Ljubljane huduje, da so tudi z Goriškega nekteri duhovniki glasovali za ono stranko, ktera si je naredila novo zastavo z novim napisom, v katerem se „vera“, nar imenitniši biser slovenski, več ne nahaja.

— Učiteljski zbor ljubljanski je izvršil naše nade: pokazali so učitelji slovenski, da dobro vedó, kaj je narodu našemu naj draže — vera in narodnost. Narodne so se pokazali skozi in skozi, pa tudi povdarjali, da ni je prave omike, če je verski duh ne prešinja. Takó je naše vrlo učiteljstvo hrbet obrnivši nemškim brezverskim „Lehrertagom“ vjemalo se z letošnjim ital. učiteljskim zborom v Benetkah, v katerem je večina tudi krepko povdarjala potrebnost verskega uka v ljudski šoli.

— „Glasbena Matica“ v Ljubljani je imela 25. sept. 1. občni zbor, kterege se je udeležilo blizo 100 udov. Družbenikov šteje „Gl. M.“ do sedaj 135 (14 ustanovnikov in 120 letnikov)

— V Bukovici (eno uro od Gorice proti jugoizhodu), kjer zidajo novo opekarnico na par, podrla se je včeraj 3. okt. streha in 2 zidarja ubila, 12 pa ranila. Natančnšega še ne vemo.

— Popis druge zlate maše na sv. Gori, kojoj je imel preteklo nedeljo, 29. sept., sivi starček, g. Mihael Gomišček, vikar v pokoji, prinese „Glas“ prihodnjič; za danes ni prostora.

Gospodarske stvari.

Poročilo

o II. seji pravičnega sveta banke „Slovenije“ v Ljubljani.

(Dalje; gl. list 12.)

(Po „Slov. Gospodarji“)

Banka začenja z zavarovanjem proti ognju, za kar so zdaj listine in knjige pripravljene. Mimo gredé tu omenjamo, da se je za cerkve, cerkvena in farna poslopja najnižja premija, kakoršna se nikjer ne najde, postavila, ker so ta poslopja najbolj varna. Iz druge strani pa dobiček posameznim zavarovancem pristaja. — Pripravlja se zdaj potrebno za zavarovanje življenja; ravnateljstvo je naprosilo g. profesorja Tuška v Ljubljani, da natanko pregleda vplačila pri družih zavarovalnicah in kot izvedenec potem svoje nasvete stavi.

Kar zadeva onih 20 delnic, ktere so se od začetka ustanovnikom v nagrado obljubile, je pravični svet glede na to, da v pravih, ki so edino veljavna za delničarje kakor za banko, o taci delnicah govora ni, z osmimi proti četirim glasom sklenil, da se delnice brezplačno nobenemu ne dajo. *)

Bilanco (pobot) med stroški in dohodki dozda je g. Žager, kontrolor kranj. dež. blagajnice, natanko presodil in vse v najlepšem redu našel. Vseh stroškov (posebno mnogo stanejo tiskovine, pohištvo itd.) je do konca m. avgusta t. l. 28,000 gld., kar je zares le malo v primeri z osnovalnimi stroški pri drugih zavarovalnicah. Pri narodnem zavarovalnem društvu so znesli 72,000 gld.; pri „Ankerju“ se je v dvanajstem letu plačal ostanek teh stroškov z 40,000 gl.; pri „Hazai“ 64,000 gl.; pri „Evropi“ 151,000 gld. i. t. d. (Dalje prih.)

*) To je menda uzrok, da je g. Konšek zdaj iz pravičnega sveta stopil, ker mu za potrebnih 10 lastnih delnic pretrda gre. Namesto njega bo toraj na prihodnjem izrednem občnem zboru drug delničar v pravični svet voljen.